

ДІТЯРИЙТЧІНА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР
ГОД ВІДААННЯ 31-ы № 20 (1761) Пятніца, 8 сакавіка 1963 года Цана 4 кап.

Пазьчыная ПАВЕРКА

Данута ЗАГНЕТАВА
ВУЛІЦА МІРУ
Наша новая вуліца сьбіна на зарце,
Цэлы горад пад ёю раскінуўся, нібы
на карце.
Цэлы горад вялікі з зіхатлівымі
вокнамі,
І з дрыготкімі зоркамі тымі далейшымі,
І са стромкімі воякамі, пад'ёмнымі
кранамі,
І з пакатымі стрэхамі, ў іной
прыбранымі.
Цэлы горад! І вецер
К ёй ад Нёмана рвецца...
Нездарма яна вуліца Міру завецца!

Гэту «Пазьчыную паверку» мы, натуральна, прысьвячаем Дню жанчын. Таму і выклікалі на яе нашых паэтак. Пляч розных імён — пляч розных галасоў. Хай жа прагучаць лны песняў у дзень добрага свята!

Кожнай волнай часнай тут
б'ягуць на суботнік.
І ўсё прыбывае, прыбывае
населітва,
І вуліца Міру не хутка заселіцца.
Бо дамы, як грыбы, тут з зямлі
проста лезуць.
Бо расці нашай вуліцы да самага
лесу.
Да сасновага лесу, да Нёмана
роднага,
Бо расці нашай вуліцы праз цэлае
Гродна
І праз край мой вялікі,
І далай, І шыракі,
І зліцца з усімі
Праспектамі Міру.

Той — сакавіцкім святлом.
Толькі не ты!
Хоць запісана
У пашпарце чорным па белым —
Студзень.
Прыкметам насуперак
Думаеш ты і жывеш.
Ты не пазычыў ні каліва
У сіняга, зноснага студзеня, —
Добры і шчодры, як верасень,
І неспайны, як май!

Святлана ЯРСЕВА.

ДА САВЕЦКІХ ЖАНЧЫН

ЗВАРОТ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС У СВЯЗІ З МІЖНАРОДНЫМ ЖАНОЧЫМ ДНЁМ — 8 САКАВІКА

Дарагія таварышкі жанчыны!
Славны дзень сакавіка народ!
Нашы маці, сяброўкі і сёстры!
Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Саветаў Саюза гарача вітае і сардэчна віншаве вас з Міжнародным жаночым днём — 8 Сакавіка, днём адзінства і салядарнасці працоўных жанчын усёго свету ў барацьбе за свабоду, раўнапраўе, мір, дружбу і шчасце народаў.
У нашай краіне стала традыцыя сустракаць Восмае сакавіка як усенароднае свята. Савакі народ адзначае гэты знамянальны дзень у абстаноўцы нарастаючага вытворчага і палітычнага ўздыму. З усіх канцоў вялікай Айчыны ідуць усё новыя і новыя весткі аб працоўных перамогах мужчын і жанчын горада і вёскі, якія ажыццяўляюць вялікую праграму камуністычнага будаўніцтва. Савакі народ успрыняў развіццё XXII з'езда КПСС як сваю родную справу, як моту свайго жыцця.
У працоўных буднях здзяйсняецца вялікае: ствараецца матэрыяльна-тэхнічная база камунізму, фарміруецца камуністычная грамадская адносіны, выходзяцца новы чалавек.
Савакі жанчыны ўносяць вялікі ўклад у справу камуністычнага будаўніцтва. Яны актыўна ўдзельнічаюць у кіраванні дзяржавай, у грамадска-палітычным жыцці краіны, з энтузіязмам працуюць у народнай гаспадарцы, на лье навукі, культуры, асветы і выхавання падрастаючага пакалення. Адаючы сваю творчую энергію на карысць Радзімы, савакія жанчыны разнабакова развіваюцца, ідэяна расце, духоўна ўбагачаюцца.
У свеце сацыялізма няма месца прававой няроўнасці жанчын і мужчын. Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя вырвала сацыяльны карні прыгнёчэння жанчын, прадставіла ім неабмежаваны магчымасці для развіцця іх здольнасцей і талентаў, для іржэка, паўнаценнага жыцця, пазвала ўсёму свету ўзор выхавання жаночага пшчэння.
Камуністычная партыя выхавала пакаленні жанчын — свядомых змагаюцца за камунізм.
Ва ўсім, чаго дасягнула наша сацыялістычная Радзіма, у бітні пшчы жанчыны краіны відць натхнёнага праца жанчын. Удзельнічаюць, таварышкі, у такіх лічбы: срод рабочых і служачых — 48 працэнтаў жанчын, больш паловы прадаўніцкіх сяла — жанчыны. Усведамленне велізнага ўкладу ў агульнанародную справу напашіне савакія жанчыны пашчэнь высокай годнасці і шчасця.
Праца на карысць грамадства, у імя камунізма — крыніца радасці і натхнення, аснова росквіту духоўных здольнасцей жанчын. У народнай гаспадарцы заняты каля шасці мільянаў жанчын — спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй, 74 працэнтаў ўрачоў і 70 працэнтаў настаўнікаў — гэтыя жанчыны. У Савакім Саюзе звыш 31 тысячы жанчын з'яўляюцца прафесарамі, дактарамі або кандыдатамі навук.
Уладзімір Ільіч Ленін марыў аб тым, каб кожная жанчына ўдзельнічала ў кіраванні справай дзяржавы. Цяпер мы багачым савакія жанчыны ва ўсіх органах дзяржаўнай улады —

ад сельскага Савета да Вярхоўнага Савета СССР. Дастаткова сказаць, што 390 жанчын ўдзельнічаюць дэпутатамі Вярхоўнага Савета СССР — значна больш, чым ва ўсіх парламентах капіталістычных краін, разам узятых. Сотні тысяч жанчын прадстаўляюць у мясцовых Саветах дэпутатаў працоўных. Мільёны працаўніц актыўна працуюць у партыйных, прафсаюзных, кааператывных, камсаюзных арганізацыях, у масовых добраахотных саюзках і таварыствах.
Усё гэта — узрадавальная карціна росту, узвышэння жанчын у эпоху разгорнутага будаўніцтва камунізма!
Савакія жанчыны не мысліць свайго жыцця без удзелу ў грамадскай працы. І Радзіма адае належнае славным патрыёткам. Звыш мільёна жанчын узнагароджаны ордэнамі і медалямі, 76 удстоены звання Героя Саветаў Саюза, 2,879 сталі Героіні Сацыялістычнай Працы, з іх 24 узнагароджаны другім залатым медалем «Сярг і Малаці».
Камуністычная партыя, Савакі ўрад акружылі жанчыну пастанялівай увагай і клопатамі. За апошнія шэсць гадоў ужо трэцяя частка населення нашай краіны пераехала ў новыя добраўпарадкаваныя кватэры і палешыла свае жыллыя ўмовы. Нідзе ў свеце няма такой колькасці устаноў, спецыяльна прызначаных для аховы мацярынства і дзіцяства. У нашай краіне шэсць мільянаў малых дзіцяці знаходзіцца на ўтрыманні дзіцячых садоў і ясляў, у школах-інтэрнатах, школах і групах з падоўжаным днём цяпер выходзяцца звыш дзевяць мільянаў дзіцяці. Многачыслныя маці ўзнагароджваюцца ордэнамі і медалямі, атрымаваюць дзяржаўную дапамогу. Мільёны жанчын узнагароджаны ордэнамі «Мацярынская слава» і «Медальмі мацярынства»; 73 тысячам жанчын прысвоена ганаровае званне «Маці-герані».
Пашчэнь ажанчываюцца будаўніцтва камуністычнага грамадства, наш народ перад тварам усёго свету пказвае прыклад усё больш поўнага задавальнення ўзрастаючых матэрыяльных і культурных запатрабаваў чалавека. Па меры набліжэння да запавятай мэты — камунізма яшчэ лепшым стане жыццё жанчын, яшчэ больш шматгранна будзе раскрыцца іх духоўная, маральная і фізічная прыгажосць.
У праграме КПСС паставлена задача ліквідаваць рэшткі няроўнага становішча жанчын у быцц, зніць з іх цяжар латый гаспадаркі. Праграмы палажылі і леныскае ўказанне аб неабходнасці выслабавіць жанчыну ад атуляльнага і прыніжальнага падпарадкавання кухні да мноства абавязваючых партыйных, грамадскіх арганізацый і дзяржаўных органаў. Іх абавязак прыкладзі паматанні да таго, каб яшчэ больш аблегчыць працу нашых маці і гаспадынь. Самгядоным планам прадугледжана значнае павелічэнне колькасці сталовых і прадпрыемстваў бытавога абслугоўвання, дзіцячых садоў і ясляў. Трэба дабівацца, каб саветскае выконвалася пшчэнь іх будаўніцтва. Важна арганізаваць грамадскі рух у планежку школам, клубам, дзіцячым дашкольным установам, наладзіць кантроль за работай гандлёвай сеткі, праляўні, сталовых, розных майстаран.

ЦіК КПСС спадзешча, што ў наладжанні дакладнай работы ўсіх участкаў бытавога абслугоўвання будучы актыўна ўдзельнічаць і нашы мучылі і энэргійныя жанчыны.
Цэнтральны Камітэт КПСС заклікае партыйных, прафсаюзных арганізацый, кіравніцкую прадпрыемстваў, заводоў, будоўляў, устаноў, калгасаў і саўгасаў не аслабляць увагі да вылучэння жанчын на кіруючую работу. Адолькавае прававое становішча жанчын і мужчын не выслабанае гаспадарчых кіравніцкіх і партыйных арганізацый ад нястомных клопатаў аб палашэнні ўмоў працы работніц і калгасніц, не здымае неабходнасці прадасцялення ім адносна больш дэткай і ў той жа час дастаткова аплачываемай работы — комплекснае маханізацыя і аўтаматызацыя вытворчасці, індустрыялізацыя будаўніцтва.
Дарагія нашы сяброўкі!
Віншуючы вас з Міжнародным жаночым днём, Цэнтральны Камітэт КПСС выказвае ўпэўненасць, што вы і ў далейшым будзеце ісці ў першых радах будаўніцтва камунізма, настойліва вучыцца працаваць і жыць па-камуністычнаму.
Нахай жыве Міжнародны жаночы дзень — 8 Сакавіка!
Нахай жывуць працоўныя жанчыны ўсёго свету!
Гонар і слава савакім жанчынам, нястомным будаўнікам камуністычнага грамадства!
Нахай жыве Камуністычная партыя — выпрабаванае правадыр савакіага народа, авангард барацьбы за перамогу чалавечага шчасця!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА.

Нашы жанчыны

На якое прадпрыемства вы ні прыйдзеце, якую ўстанову ні наведзеце — усюды сустранеце іх, нашых жанчын, простых і працавітых, сумленных і мужчын. Яны працуюць на будоўлях, у навуковых інстытутах, вадзяць камбайны на калгасных палетках, вучаць дзяцей у школах, шуюць адзенне. Яны поплеч са сваімі бацькамі і братамі, кханымі і мужамі ствараюць светлае камуністычнае заўтра.

Вось такімі мы ведаем Розу Змітровіч і Зіну Ламека, работніц Мінскага паліграфічнага камбайна імя Я. Коласа. Яны працуюць на фальцавальна-касетнай машыне. Праз іх рукі прайшлі мільёны адбіткаў аркушаў мастацкіх твораў беларускіх пісьменнікаў.

ПІСЬМЕННІК І ЧАС

Адной з характэрных асаблівасцей нашай эпохі з'яўляецца цеснае супрацоўніцтва навуковай і мастацкай думкі. Вучоны-матэматык з дапамогаю матэматычных прыёмаў імкнецца прааналізаваць музыкальную і рытмічную структуру верша. Лірык і фізік пішуць аб тым, як уздзейнічае на мастацкае мысленне сучаснага чалавека навукова-тэхнічны прагрэс, якім будзе мастацтва будучага. Усе гэтыя пытанні набываюць вострую актуальнасць, выносяцца на старонкі газет і часопісаў, вакол іх вядуцца гарачыя спрэчкі, скрыжоўваюцца розныя погляды.
Некаторыя лічць, што ў наш час паэзія страціла частку свайой былой велічы. «Сёння літаратура — на становішчы царуючай, але не прэчвай англійскай каралевы», — гаворыць Іон Друцэ («Вопросы литературы» № 1, 1963).
Але хіба кібернетыка ці якая-небудзь іншая навука можа адабраць у мастацтва тое, што належыць яму па праву? Хіба не павялічваюцца яго роля ў выхаванні чалавечага, гарманічнага чалавека камуністычнага грамадства? Не, і сёння літаратура застаецца не толькі царуючай, але і прэчвай каралевай, уладарніцай сэрцаў мільянаў людзей. Яна, як і навука, телькі па-свойму, уласцівымі ёй сродкамі, пазнае свет, «міражосць» і «мажаросць» чалавечай душы, адкрывае новыя «мажарыкі» жыцця. Як хорша аб гэтым сказана ў Л. Мартынава:
Как открывает новую планету
Среди небесной бездны астроном,
Так открывает приходит поэту
Весь этот мир. Ведь ни о чем ином —
Об этом что ни миг, то новым
Мире
Ведет он нескончаемый раскат,
И горизонты делаются шире.
От этого у каждого из нас.

Васіль ІВАШЫН
У навуцы адно адкрываць не можа быць абвергнута другім, адна тэорыя можа састануць месца другой. А мастацтва ведае іншую заканамернасць. Тут вялікі твор чалавечага генія ніколі не старэе. Шкспіры і Эскілі ставяць побач, Некрасаў не засланае Пушкина, Горкі не «адмяняюць» Льва Талстога. Творчая спадчына прагрэсуўных дэячоў літаратуры мінулага сваямі ідэямі і мастацкімі імкненнямі сугучна і для нашай эпохі; таму яна жыве і цяпер, заўсёдычы стэтычна каштоўнасць, удзельнічаючы ў ідэалагічных бях сучаснасці.
Бурнае развіццё навукі, безумоўна, уплывае на свядомасць сучаснага чалавека і не можа не адбіцца на характары літаратуры. Аднак нехта абсалютна за гэты працэс, нехта гледае мастацкае наватарства разглядаць толькі ў сувязі з навукова-тэхнічным прагрэсам. Гэта вельмі вузкі падыход.
Галоўны недахоп артыкула Адаме Мальдзіса «Каб з пер'я вырастаці гелубы...» якраз і заключаецца ў тым, што ў ім наватарства вадзіцца па сутнасці да простага «абнаўлення карыснай інфармацыі». У XIX ст., гаворыць аўтар, пазнавальнае значэнне мастацкага слова было больш адчувальным, а цяпер становіцца карэктным чынам змянілася. «Сёння аслабела значэнне набывае выхавальнае функцыя мастацкага твора, яго паучальны бок. Пазнавальную ж функцыю ў многім перанялі іншыя крыніцы інфармацыі». І далей: «Для мяне сёння не так важна, што аўтар ведае, напрыклад, пра культ асобы, бо фактычны бок справы ён не выкладзе лепшым чынам збролена ў адрэдаваных партыйных папачках. Для мяне важней да-

ДЭМАНСТРАЦЫЯ АДЗІНСТВА

У нядзелю, 3 сакавіка 1963 года ў Беларускай Савакі Сацыялістычнай Рэспубліцы адбыліся выбары ў Вярхоўны Савет БССР.
У гэты дзень адначасова прайшлі выбары ў абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і лясковыя Саветы дэпутатаў працоўных.
Цэнтральная выбарчая камісія на працягу 4 і 5 сакавіка атрымала ад усіх арганізацыйных камісій поўныя даныя аб выніках выбараў у Вярхоўны Савет Беларускай ССР. Агульная колькасць выбаршчыкаў у рэспубліцы вызначылася ў 5,335,853 чалавекі, з якіх прышло ўдзел у выбарах дэпутатаў у Вярхоўны Савет БССР 5,333,954 чалавекі, або 99,96 працэнта ад агульнай колькасці выбаршчыкаў.
Ва ўсіх выбарчых акругах па выбарах у Вярхоўны Савет Беларускай ССР за кандыдатаў народнага блоку камуністаў і беспартыйных галасавала 5,324,954 чалавекі, што складае 99,83 працэнта ад агульнай колькасці выбаршчыкаў, якія ўдзельнічалі ў галасаванні. Супраць кандыдатаў у дэпутаты галасавала 8,984 чалавекі. На падставе артыкула 79 Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Савет Беларускай ССР 16 бюлетэняў прызнаны несапраўднымі.
У Вярхоўны Савет БССР выбран 421 дэпутат, у тым ліку 151 жанчына, або 35,87 працэнта, членаў і кандыдатаў у члены КПСС — 292 чалавекі, або 69,36 працэнта, беспартыйных — 129 чалавек, або 30,64 працэнта, рабочых і калгаснікаў — 195 чалавек, або 46,32 працэнта. З агульнай колькасці выбарчых дэпутатаў 343 чалавекі, або 81,47 працэнта не з'яўляліся дэпутатамі мінулага склікання.

аднакі, то запінаюць такі твор да «наватарскага», а калі не, дык адносяць яго да «традыцыйнага».
Магуча сказаць, што ў выкладзе ўсё гэта некалькі спрэчана. Магчыма, але для таго, каб павярнуць, якую набываюць тоіць у сабе такіх вострых дэмаггічных спосаб мыслення, што вядзе да уніфікацыі мастацкіх форм, да нівеліравання літаратурнай прэчкі. Дзякуючы гэтым нормам нейкага «ідэалагічнага» стылю, не які пашыраюцца ўсе пісьменнікі. Так адной краінасімі мы ідзем да другой, і што характэрна, пісьменнікі самых розных ідэяна-мастэцкіх напрамкаў і творчых індывідуальнасцей становіцца стваральнікамі гэтага адзінага стылю. Як быццам інтэлектуалізм, аналітычнасць, асацыятыўнасць, падтэкст ідэяна нейтральны, заўсёды самі сабе роўны, не залежаць ад светапогляду пісьменніка, яго эстэтычнай пашчэнь, асаблівасцей таленту. Як быццам бы ва ўсіх творчых метадах гэтыя паняцці атрымаваюць аднолькавае ідэяна-мастэцкае напашчэнь, маюць аднолькавае значэнне, спужае аднолькавым мзтам. Але ж ёсць экспрэсіўнасць рэалізму і экспрэсіўнасць абстрактнага і інтэлектуалізму, скажам, Л. Лянона зусім не тое, што інтэлектуалізм Хэмінгвэя або Рэмарка.
Віктар Каваленка ў артыкуле «Думкі пра сучасны беларускі раман» (часопіс «Полымя», № 1, 1963 г.) піша: «Колькі К. Чорнага вінавацілі за тэк званак корпанне ў душы» чалавека. Цяпер, калі ў нас пераходзіць творы Хэмінгвэя, Рэмарка, Селінджэра, Фолкнера, Стэйнека і іншых пісьменнікаў Захаду, мы раптам адкрываем, што К. Чорны ішоў падобным шляхам, што ён цудоўна адчуваў ход сусветнай мастацкай думкі і ўмеў паказаць чалавека ў самых тонкіх праявах яго ўнутранага жыцця.
Аднак той факт, што К. Чорны — пісьменнік-аналітык — дасканала валодаў майстэрствам псіхалагічнага аналізу і ўмеў заглядаць у глыбіню чалавечай душы, яшчэ не можа служыць дастатковым аргументам, каб зрабіць такі вывад. Чорны быў сацыялістычным рэалістам; ён чытаў кнігу жыцця іншых, чым названыя пісьменнікі Захаду. Ад гэтага і псіхалагізм яго набываў якасна новы рыс.
[Заканчэнне на 2-й стар.]

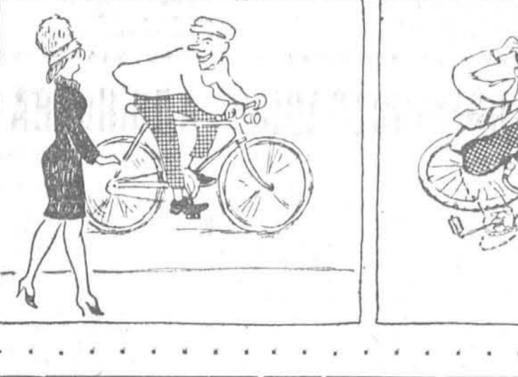
Тэлеграфістка Маміліўскага аўтарста Лія Жбанкова (справа) і вучаніца 11 класа сярэдняй школы №2 І Ніла Быкава заавча займаюцца ў бібліятэчным тэхнікум. Цяпер яны праходзяць практыку ў абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна.

МАСТАЦТВА, ПОЎНАЕ РАДАСЦІ

Выстаўна, якая адкрылася сёння ў зале Мінскага магазіна-салона, не зусім звычайная. У ёй прымае ўдзел толькі жаночая палова Саюза беларускіх мастакоў. Такая ўстава праўдзінна саюза да жанчын-мастакаў у дзень 8 сакавіка зусім зразумелая.

Непаўторная прыгожасць беларускай прыроды ў розныя поры года знайшла саваго спевка ў асобе мастачкі Ганны Агур. Вынашэння з вялікім прафесійным майстэрствам, поўнай нейнай пахмурнай, стрэманай прыгожасці пейзажы «Восенні» і «Халодны дзень» янасуць арбант саваасаблівага таленту аўтара.

Пшчотнае, чулае сэрца пазнае і па-свойму бацьчы свет, раскіравацца ў некалькіх творох Валерыя Жоўтан. Тыя, хто знаёмы з гэтай прыгажнай жанчынай і таленавітай мастакай, напэўна, таленавіта мастацтва, напэўна, таленавіта мастацтва, напэўна, таленавіта мастацтва.

— Вось бяда! Як хустку здыму, адразу плачуць! Мал. А. РЭПІНА

ВЯСЭЛЫ КАРАНДАШ

Хто з аматараў жывапісу не памятае злішанавага на апошняй Усеаўскай выстаўцы карціны Раісы Кудрэвіч «Веларусія прылепіла» Гэта мастацтва, улюбленае ў прыроду і чалавека, можа на дапамога перадаць тое, ледзь улоўна адзіночна нашою прыроду і чалавека, ілі прырода нібы шчыра адрада сваёй прыгожасці, а чалавек, уражаны ёю, змяіае ў захвалены. Гэтыя ўсхваляваныя, узвешаныя хвіліны робяць чалавек лепшым, прыгажэйшым, іны запамінаюцца надоўга. Можна быць у тым і саркат лірычных карцін Р. Кудрэвіч.

Па-над рэчкай Беседзю, на правым крутым беразе яе, выцігнута на два кіламетры вёска Велад Дуброва. Тут жыў сям'я, якую і даўно ведаю і ў дом якой ступаюцца з асірагой і нейкай віною, з адчуваннем, быццам я ў даўгу тут перад немі. Дыт гэты — не сказанае шчырае слова аб ёй, гаспадыні гэтага дома, выскавай настаўніцы Ганне Сямёнаўне Главоўскай.

Частва стомлены і галодны, быццам нежарон, заходзіў я да яе ў хату. Яна, адгадлівая, накрывала стол і назала: «Сядзь, перакусь!» Сустракаліся і ў мяне, на гарадскіх кватэры. Яна, паніжаны дома пшчэра даіць, прыяздзіла, а часцей прыходзіла за дванаццаць кіламетраў у горад, каб панушчыць што-небудзь у рэпертуару для сельскай мастацкай самадзейнасці або развучыць мелодыю любімай песні. У нас гэтыя сустрачкі, які сваімя, расказвала Ганна Сямёнаўна пра сябе.

У ле — адкрыты, чвердзвы погляд бланкіта шчырых вачэй. Прыемны твар увесь у зморшчынах, хоць ёй толькі крыху за сорок. Хударэліва і трохі ссутуленая постаць. Трошкі нахлілішы ўніз голы, Ганна Сямёнаўна глядзіла на цябе прыветна і ласкава. На нейкі момант забываеш, што перад табою жанчына, якая перанесла столькі гора...

У ваіну муж ле быў партызанскім сувязным. У канцы сорок другога года іго хвапілі гестапаўцы. Некалькі разоў Ганна Сямёнаўна прабіралася ў Кішчоўнічы з надзеяй уладцаць што-небудзь пра мужа. Аб яго гераічнай смерці ўжо хадзілі чуткі. Яны былі падобны на легенду. Расказвалі, быццам на

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Ты такое скажаш, Еўдакія, што аж смешна, — усмешка Ганна Сямёнаўна.

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

— Будзе пшчот? — наку вам! — не суніаюцца жанчына. — Сама чула, як да сына ў Бярдызю вездзіла. Адзін поп гаварыў, і яго ж

ЛЕЙТЭНАНТ МАКІ

Познім вечарам мы сядзім за круглым сталом у новай кватэры Надзеі Іосіфаўны Ісавец. Гутарка наладжваецца не адразу. Гэта як нялёгка ўспамінаць пра тыя дні, месяцы і гады, калі жыццё магло спыніцца кожнаму хвіліну. Жудаснае жыццё гітлераўскай зааенкаў... Іллёгіка зноў узв'язуецца ў памяці жалюшчывыя карціны катання і вышчэпленыя людзей тыфусам, голодам і неспасільнай працы, бяспасільнай ночы і адчай, што разбывае аб цэментнай сценах казематаў, нагнаўца на калючыя дрот.

Нялёгка ўсё гэта ўспамінаць, а яшчэ цяжэй, напэўна, гаварыць пра гэта. Надзеі Іосіфаўне памагаюць цыгареты: адна за другой, адна за другой...

І ўсё-такі гутарка пакрысе рухалася, і я ўсё больш і больш даведваўся пра Надзею Іосіфаўну. І чыста інтуітыўна сімваламі да яе расла і маццела.

З-за спінаўці блочыся павільчаныя значнасці сваіх учынкаў? І дзеньмі, апавяданніа мал не ды і папшырціць ліч за ліч: «Я ведаю, што я не гераіня. Я аўсім не гераіня — проста так ужо складалася маё жыццё». — І пачынае разказваць пра іншых.

А я гляджу на гэтую ціхую жанчыну, такую, на першы погляд, звычайную, і мне ўсё хочацца зразаумець, як змяіаецца ў гэтай маленькай постаті столькі сілы, мужнасці і чалавечай годнасці.

— Пра ваіну яна даведалася так, як гэта часта паказваецца ў кіно. Разам з сабратамі, студэнтамі Беларускага ўніверсітэта, вярталася з практыкі, з Сочы, дамоў. Ранішай у напалову сонны ішчэ вагон заўважылі новы пасажыры, паглядзелі на іх рукамі і дарожныя касцюмы і сур'ёзна спытаўся:

— На фронт? — Які фронт? — Ваіна ж! Не паверылі.

На першы жа станцыі падбеглі да міліцынера. «Так, таварышы, ваіна. Ужо Мінск бомб'юлі!»... Шмат гора напалася на плечы жанчыны: памёр муж, памёр старэйшы сын, цыпер на ле рукаў другі сын, двухдурковы Валерыя, старая маці, хворая сястра з ле чыварыма дзецьмі.

На вельспізде (на спаборніцтвае некалі занята трымае месца) яна перавозіла ўсю сям'ю то з Мінска ў асіно, то зноў з асіно ў Мінск. Падполіцыйны паралілі найсіч правадзіла ў аддзел ачмысткі пры гарадской управе акупацый. Чысілілі снег на вуліцах. Праца была

цяжкая і людзі заўсёды мяніліся. Гэта і дазволіла Надзеі з дапамогай лішні «аўсайсы» — німецкіх пааспедыччых накітават пашпарты. Адзінчы іх на гэтыя злалілі, і Надзея трапіла ў лапы СД. Па сідзі допытаў і катаніцыйні пасадзілі разам з іншымі ў вагон з-пад жыўель і павезлі на Захал.

Надзеі Іосіфаўна гаворыць ціха, павольна. У задумяных вачух больш успамінаў. Я наспяваю запісаць амаль даслоўна:

— Цыпер, калі ад лёгкага ветрыку адразу тэмпература і кішаль, я не ведаю, адкуль тыя жанчыны бралі сілы тады. Сілы, каб вытрымаць... Тое, што з жыўель абходзіліся лепш — гэта ж не словы: пра жыўель калюшчый, каб жыла. А нас павольна забіваў...

Выгузілі нас недзе на самым беразе Па-д-Кале, — расказала яна далей. — У пагодлівы дзень было відэць Англію. Агенты німецкіх фірмаў аглядалі нас, мацілі мускулы. Спраўдзілі кірмаш нівольнікаў. Я была, пэўна, ліччэ здаровая — забралі на шахту, ў французскім гармаду Цілі была гэтавая шахта. А жылі ў лагэры Эра-віль.

Доўгай-доўгай калонай — васаемсот чалавек па тры — цягнулісь мы на дарозе з лагэра да шахты. Галодныя, змучаныя, не людзі — пшчот. Калі хто падаў — ахоўнікі, не мірнуўшы вокам, прыстрэльвалі. Бацьчылі філм «Лес чалавек?» Дык гэта — нібы нас здымалі.

Але ж мы былі на французскай зямлі. Многія французы глядзелі на нас са слязьмі на вачах. І пры зручным выпадку, чым маглі, і намі дзіліся. Хто бохан хлеба суха, хто бутэльку малака. Там так заведзена, што мужчыны біруць з сабой на працу сяданне ў торбе, паводнай на футляр прывагаза. І вась часта рабочы, прывадажкіна на вельспізде, незаўважна перадаеце сваю торбу, або нехта выліне сяданне з аіна. Жанчыны дзіліліся з намі блізкай, паночухам: многіх з нас забіралі ўлетку — так у адной сученці і хадзілі...

Мы, савецкія, былі першымі жанчынамі, якія спыніліся ў ціхую жалезарудную шахту. Пад зямлёй цёмрады, выгальны, духата. Многія трапілі прытомнасці. Кожны дзень абвалілі шахта старая і рамантаваць яе ніхто не збірўся. Там, у Цілі, вільяныя могілкі рускіх — штодзённая хваля на двандцятрыццаці жывольнікаў... Вось тат ішлі дні, тыдні, месяцы...

Гітлераўцы супрадажкілі нас толькі да шахты. Самі спускацца туды банілі і, перадавалі нас французам. Наш майстар, француз, быў з доўгімі вусямі. Яго мы называлі «таракан». Гэта па-доброму, проста, каб назваць па-руску. Яго памочніча мы звалі Сіпанан. Гэта былі вельмі, вельмі добрыя людзі. Сіпанан, памятаю, гаварыў нам: «Работай малі! Работай глядом!» Сярод нас былі і старыя, і аўсім ішчэ дзеці. Шкадаваў ён нас.

Потым фашысты пачалі будаваць у шахце падземны ангар. Ускінеў на плечы мішок з цэментам — пшчэццельні іллагамаў! — перад ваічымі кругі. А калі адстанеш у шахце, дарогі назад не знойдзеш: цёмна. У Сіпанана быў адзін ліхтар на дваццаці пяці чалавек. І хадзілі мы парамі — рука на плячы таго, хто наперадзе... Ідзем і пшчот «Інтэрнацыяналі!» і Сіпанан падраваў...

На шахце працавалі Італьянцы, румыны, алжыры. Нам намаглі французскія патрыёты. Быў адзін механік — Жорж. Жонка яму давала заўсёды два сяданні — адно для нас. Жорж наведваў нам знодні і паніны. Мы гаварылі з ім малюнкамі. Намадло ён карту, горрад, над ім самалёт з бомбамі — значыць, нашы бомб'юлі ворага.

Адзінчы мне і Ганну Міхайлаўну, маю сяброўку, Жорж паклікаў да сябе дамоў — усё гэта патаемна, вядома. Сабралася там, напэўна, з паўсотні іго сяброў і ўсееудзья. Перакладчыкам быў польскі эмігрант Уладзіслаў. Вільчэ гэта было свята! У мяне захавалася фатаграфія, што сям'я Жорж падавала мне на памачці. Бацьчыне, гэта Жорж у Парыжы, калі Цыфелёвай вежы. А гэта яго жонка і дачка...

Жорж зв'язу нас з партызанамі. Паўторная сустрэча была арганізавана ў лесе. Дамовіліся там пра ўнікі. Уніку пшчэццельні чатыры чалавекі. Нас супрадажкілі калі дзесяці французў і Італьянцы. Меркавалася, што мы далучымся да атрада «Сталінград». Але наош, што аніўнуць на ішлху, пшчот ахоўваць і гітлераўцам. Давалася змяніць маршрут. Мы трапілі ў Інтэрнацыянальны партызанскі атрад, дзе камандзірам быў Жак.

Потым мы старылі свой атрад, назвалі яго «Радзіма». Камандзірам выбралі мяне. Мы дзеілілі на пшчот; падрывалі фашысцкія аўтамабілі, бралі ў палон фашыстаў. У нашым атрадзе былі ішчэ дзве мае сяброўкі, беларускі. Марыя Андрэеўская была медыцынскай сястрой. Яе часта запрашалі ў суседнія атрады; калі там патрабавалася медыцынскае дапамога. Дарчы, яна і цыпер працую сястрой у дзіцячай баліцыні ў Мінску. Мая самая блізка сяброўка па падполлю, Ларыса Лукініна Самчынская — цыпер настаўніца, выкладае беларускую мову ў Дзержыньска. Дарчы, у новай школе, якую я будавала.

12 кастрычніка 1944 года мы вышлі з лесу ў горад Вердэн. Там сустраціліся з партызанамі з атрада «Сталінград». Ужо пасля баявых дзеіаў мяне прывесілі званне лейтэнанта французскай арміі. Дзесяці месяцаў потым мы правалі ва Францыі. І пасабрава з адной жанчынай, якая жыла недалёка ад горада Кароні — Ліз Бетхен. Яе муж, камуніст, быў павешаны ў Парыжы. Сын вучыўся ў кансерваторыі. Яна была старэйшая за нас, але любіла быць з намі, рускімі. Там некаторыя з нашых пакаліліся, дык яна была ім як насадожна маці.

Успамінаю я ўсё гэта і чамусьці мне думаецца, што калі ў Францыі быў Мікіта Сяргеевіч, эздзіў на краіне, сустракаўся з народам, дык дзе-небудзь з ім абавязкова сустракаліся і Ліз Бетхен і Сіпанан, і Жорж, і яго жонка, і напэўна, цыпер ужо аўсім дарослая дачка... Усё гэта мілыя, дарэгія мае людзі, з імі нас парадзіла агуднае гора і агудны дух супрацілення ў гады ваіны...

Надзеі Іосіфаўна цыпер заслужыла будаўні БССР, надаўна ле выбралі дэпутатам Мінскага гарсавета. Я і слухаў гэтую ціхую жанчыну, такую, на першы погляд, звычайную, і ўсё ішчэ думаў аб сіле, мужнасці і прыгожай чалавечай годнасці, што змяіаюцца ў гэтай маленькай постаті.

В. ПАНАМАРОЎ

ПОШУКІ, ДАСЛЕДАВАННІ, ЗНАХОДКІ

ГІСТОРЫЯ АДНАГО ПІСЬМА

Інстытут геалогіі і жалас... Такія ўзаема- сувязь з'явілася крыху дзіўнай. Ші не праўда? Мін тым пра гэта варта расказаць больш падрабязна.

Нек вучоны сапрагтар Інстытута геалогіі Акадэміі навук БССР атрымаў пісьмо з Лагойскага раёна Мінскай вобласці. Па просьбе калгасніка раёны камітэт партыі і выканком райсавета звяртаўся ў Інстытут на неадкладнай справе. «У нашым раёне, — гаварылася ў пісьме, — шмат закінсценых глеб. Каб зрабіць іх прыдатнымі для земляробства, нагасам раёна даводзіцца здалек прывозіць вапнавыя тывы... Далей ішлі грунтовыя выкладкі эканамічнага парадку. Перавоз неабходных тываў дорага каштаваў калгасам, што, зразумела, не маргло не адбыцца на сабекошце калгаснай прадукцыі.

— Памажыце нам, дарэгі вучоны, — адшукаць вапнавыя пароды... Трэба спадзявацца, што яны ёсць на тэрыторыі раёна.

Пісьмо гэтае абмяркоўвалася ў навучным саветах. Вучоны вырашылі адшукаць на заклік лагойскіх калгаснікаў. Хутка ў калгас паехаў разведвальны атрад, які ўзначалі карысных выкапняў Інстытута геалогіі Мікалай Ларыянавіч Зуеў.

«Пошукі пачаліся адразу ў некалькіх месцах. Геалогі з магутнымі сучаснымі бурмі прыйшлі ў раён Крайскага балота. Там пачаліся інтэнсіўныя работы. У многім вучоным намагалі калгаснікі з арцелімя Будзёнага.

З АРХІВАУ ПАЭТА

Народны паэт Беларусі Януб Колас пачаў пісаць свае невялікія артыкулы, успаміны і выказванні, прысвечаныя сваім дзургу Янку Купалу. Ненаторыя з іх былі вядомыя і ўно друкаваліся. Ішчы зааховаўца ў архівах музея Я. Коласа.

Так, напрыклад, у музеі ёсць прамова Януба Коласа на вечах у горадзе Ташчэне ў гады Вялікай Айчыннай вайны, прысвечаным першай дадавіце з дня смерці Януба Купалы. Тэкст прамоў, які займае налад дзюх рукапісных старонак, дагэтуль быў невядомым. Януб Колас вельмі трэпа і ўсебаова характарызуе тут творчы дзейнасць Я. Купалы, расказвае пра яго жыццё ў дзяржаўна-чыны час і ў савецкай гадзі.

Сярод коласавічых рукапісаў зааховаўца ішчы адна невядомая прамова — выказванне Януба Коласа аб Янку Купалу на вечах, прысвечаным

МІЖНАРОДНЫ КНІГААБМЕН

Бібліятэка імя В. Бялінскага — адна з буйнейшых у рэспубліцы. Тут зааховаўца тысячы экзэмпляраў кніг па розных галінах ведаў. Але, акрамя ўласнага фонду, бібліятэка атрымлівае сотні экзэмпляраў кніг, брашураў, даведнікаў з розных краін у парадку міжнароднага кнігаабмену. Па заахваў кніг па розных галінах ведаў, Але, акрамя ўласнага фонду, бібліятэка атрымлівае сотні экзэмпляраў кніг, брашураў, даведнікаў з розных краін у парадку міжнароднага кнігаабмену. Па заахваў кніг па розных галінах ведаў, Але, акрамя ўласнага фонду, бібліятэка атрымлівае сотні экзэмпляраў кніг, брашураў, даведнікаў з розных краін у парадку міжнароднага кнігаабмену.

БАГАЦЕЕ ФЛОРА РЭСПУБЛІКІ

Цэнтральны батанічны сад Акадэміі навук БССР — адзін з буйных у Саветскім Саюзе. І хаця ў нашай рэспубліцы вучонымі зарэгістравана толькі 1500 відаў усяіх раслін, тут, у садзе, вырошчавалася іх каля 8 тысяч. Гэта тэхнічныя, лекавыя, пладовыя, дэкаратыўныя расліны і дрэвакарніквыя пароды, радзімыя якіх з'яўляюцца розныя краіны свету. З іх каля пачасот відаў кармавых, дэкаратыўных і ішчых раслін ужо актываа асвайваюцца на практыцы многім гаспадаркам Беларусі.

Навуковыя супрацоўнікі Батанічнага саду трымаюць цесную сувязь з Галоўным батанічным садом Акадэміі навук БССР і Нікітінскім, Тбілісім, Ніеўсім, Сухумскім і ішчымі батанічнымі садомі краіны. Яны абменьваюцца навуковымі работамі і даследаваннямі, а таксама насеннем розных раслін. Надаўна Батанічны сад Акадэміі навук БССР выдаў чарговы спіс раслін, насенне якіх ён прапануе для абмену ў 1963 годзе.

ХРОНІКА

«Мінскае замчышча» — экспазіцыя, якую арганізавалі навуковыя супрацоўнікі сектара археалогіі Інстытута гісторыі АН БССР. Тут выстаўлены вольныя цікавыя нажыццёвыя збыткі, стралы, пачеркі, зробленыя каля 800 год назад. Экспануцыя зноўдзяння на раскопках зямлі кананель, сушоныя грышы і боб.

Група навуковых супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа правяла экспедыцыю па зборы матэрыялаў для Агульнаславянскага атласу ў Бразьўскім і Крупецкім раёнах. Акрамя рукапіснага матэрыялу прывезена каля 900 метраў магнітафонных запісаў.

У мінулым месяцы Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору наведваў украінскі музыкант і фалькларыст Ул. Гаўшоўскі. Гасць з Украіны займаўся праблемай паходжання сучаснай закарпацкай народнай песні, ён даследаваў разнавіднасці карпацкай калеманкі ў суседніх славянскіх народзе.

ВЫХОДЗЯЦЬ З ДРУКУ

«Творчасць Міхася Чарота». Так называецца кніга М. Ярашэвіча, якая надаўна выйшла ў свет у выдавецтве Акадэміі навук БССР.

Гэтым днём выйдзе з друку даследавальніцкая праца В. Івашына «Як вытонаў сацыялістычнага рэалізму». У кнізе аналізуюцца мастацкія спадчыны Я. Купалы, Я. Коласа, Цёткі, М. Багдановіча, Ц. Гартнага, Эм. Ядлугі і неаторы ішчых беларускіх пісьменнікаў, якія выступалі ў пачатку XX стагоддзя.

У савецкую выдаецца зборнік «Беларуская літаратура. Даследаванні і публікацыі». У вытворчасці работа А. Ядлоўскага «Антырэлігійны матывы ў беларускім фальклоры».

ДВА СЛОЎНІКІ

Р у с к а-беларускі слоўнік грамадска-палітычнай тэрміналогіі і руска-беларускі слоўнік сельскагаспадарчай тэрміналогіі — два новыя слоўнікі, работа над якімі пачалася ў Інстытуте мовазнаўства імя Я. Коласа. Першы слоўнік мае звыш 30 тысяч слоў і словазлучэнняў, размяшчаны ў алфавітна-гэаграфічным парадку. У слоўніку ўключаны філасофскія, эканамічныя і палітычныя тэрміны, якія павялічылі ў беларускай мове ў асноўным у савецкай перыяд. Укладальнікі яго — М. Бірыла, А. Жураўскі, М. Крукоўскі і ішчы.

Другі слоўнік змяшчае каля 15 тысяч тэрмінаў па розных галінах сельскагаспадарчай вытворчасці. Укладальнікі слоўніка — А. Кісільскі, Н. Колас і ішчы.

Слоўнікі нормалізуюць ужыванне грамадска-палітычных і сельскагаспадарчых тэрмінаў у беларускай мове. Яны з'яўцца добрымі даведнікамі для работнікаў друку, радыё, выдавецтваў, а таксама спецыялістаў адпаведных галін ведаў.

«ГРОДНА. ФАБРЫКА АФСЕТНАГА ДРУКУ...»

Зусім надаўна на прылаўках кніжных магазінаў павялічыліся музэічныя творы ў прыгожых рознакаляровых пакаладах... А вострой работы этыкеткі для кандытарскай фабрыкі Беларускага саўнаргаса. Хочацца даведацца, дзе надрукавана гэта.

Адрас момка прачытаць на кожным адбітку: «Гродна. Фабрыка афсетнага друку». Віграфія ён бра пакаладах ішчы нумулым стагоддзі. Але некалі гэта была зандыяная паўсаматужны майстэрня ў вільготным, паўднёвым сутарніні. У ёй працаваў вопытны гравер, умелец Іван Лапін. Старажыны Гродна памятаюць гэтага майстра. Тады «Фірма Лапіна» выпускала, галоўным чынам, тэатральныя афшы, граматы, календзіны паштоўкі.

У верасні 1939 года ў літаграфіі зрабілі шматкаляровы плакат «Вызваленне». Яго можна было убачыць на сценах дамоў, на афшыных тумбах, проста ў руках жыхароў горада, якія вышлі з хлеба і соллю сустрэкаць дарогі вызаліцеляў — воінаў Савецкай Арміі. З таго часу літаграфія перайшла ў народную ўласнасць.

Міналі гады. Усё ў літаграфіі перамянілася. Давядае загляданне ў яе. Тут выразіцца ішчы часу. Замест «арэолу», як побрана называюць паграфісты старыя друкарскія машыны, — самае сучаснае абсталяванне. Праўда, у кутку друкарскага цыха, які быў на ўспаміні, пакінута старынак машына. Побач, на ўсё дліно цыха, ад краю да краю паблеквалы цудоўныя афшкі аічыннай вытворчасці. Канструктары і стваральнікі машын імалы папрацаваць над імі. Гэта разумныя механізмы, якія вырабляюць шматкаляровую прадукцыю.

Але, каб іраваць такімі машынамі, трэба даканала іх ведаць. Гродзенскія майстры літаграфіі здолелі выхаваць цэлую сям'ю вопытных майстроў афсетнага друку. Калі заходзілі ў цых, іржа асветлены лампамі дэіннага святла, міжволі спяняюцца афшкі машыны з чырвоным вымемлам на іржонім плане.

Праект новага будынка афсетнага фабрыкі.

АД ДОБРАГА ДА ПАСРЭДНАГА

Эстрады аркестр пад кіраўніцтвам А. Лундстрэма добра знаём мінскім аматарам лёгкай музыкі. Гэты калектыў ужо тры разы прыязджае да нас на гастролы. Тыя, хто слухаў аркестр раней, напэўна, памятаюць яго цікавую і разнастайную праграму, якая выконвалася на высокім прафесійным узроўні. Вядзіць таму яшчэ задоўга да першага выступлення (з сакавіка) цяжка было купіць білет нават на апошні з чатырнаццаці канцэртаў, якія абрабачыла аркестр Лундстрэма ў Мінску. Да і сам калектыў, памятаючы поезд мінулых сваіх гастроль у нашым горадзе, спадзяваўся на цёплы прыём мінчан. Але гэта не здарылася. Ужо першы канцерт гэтай выкладкі ў слухачоў нейкае расчараванне.

І справа тут не ў выкананым майстэрстве музыкантаў. Бездакорны строй, тонкае пачуццё ансамбля, іртуозная тэхніка ігры па-рэпэтыўнаму з'яўляюцца асноўнымі вартасцямі гэтага эстраднага калектыва.

Цалкам абнавіўся рэпертуар аркестра і салістаў. Але, на жаль, старымі і новымі, няўдалымі творамі ў гэтым, на наш думку, асноўным

ПА КАНЦЭРТНЫХ ЗАЛАХ

Недахоп выступлення артыстаў. Калі Валюшына Дваранінава, добра выканаўца «Воблакі» А. Эшпана, напэўна нумарам спявае не зусім новаю, але характэрнаю для яе маеры выканаўца песеньку «Ну і яшчэ італьянскага кампазітара Д. Малдуно» — гэта не выклікае прычэпчанія. Але калі артыстка на біс выконвае ўсім вядомы і даўно заспяваны «Тэкстыльны гарадок», то гэтага ўжо ёй дараваць нельга.

Тое ж самае трэба сказаць і пра знаёмую песню «А ў нас на двары», якая ў выкананні Д. Раманкова прагучала дрэнна, бо яна мала падыходзіць да яго голасу.

Напэўна, з прычыны сааблівай сімпатый да мінскіх слухачоў, А. Лундстрэма вышаршлі ўключыць у рэпертуар салістаў некалькі твораў беларускіх аўтараў, у тым ліку, «Песню аб

РАКЕТЫ ОПТАМ І Ў РОЗНІЦУ

Спецыяльны пасланнік прэзідэнта ЗША Марчэнт прывёз для продажу атлантычным саюзнікам абрзо, у тым ліку ракеты «Паларыс» для ўстаноўкі на надводных караблях з «націнальнымі» ці «іманіональнымі» энжыямамі, а таксама звычайнае ўзбраенне.

Мінску І. Кузняцова і «Мінскай агні» Кагана. Але выкладва паабрабаванні, напэўна падрабаванні і дрэнна выкананні «Сявакі» В. Дваранінавай і А. Арсёняна гэтыя эстрадыяныя мелі поспеху ў слухачоў.

Некаторую цікаваць выклікала выступленне змешанага вакальнага квартэта «Акорд». Яго ўдзельнікі дамагаюцца зусім новага тэмбравага гучання песень. Аднак іі вакальнаму квартэту, ні харэаграфічнай пары (Ул. Хворастаў і Э. Мігіраў), ні тэмпераментнаму выканаўцу савецкіх і зарубажных песень А. Арсёняна не ўдалося цалкам авалодаць увагай публікі. Добра сумленна выкананыя аркестрам інструментальныя п'есы «Сонца над Кубай» А. Ханатурана, «Экспромт» А. Лундстрэма і іміравіацыя «А ну, сыграй», таксама не змянілі агульнага ўражання ад канцэртнай праграмы.

У аркестры А. Лундстрэма знікла шмат добрага, цікавага і павялічылі шмат пасрэдняга. Аб гэтым нельга не шкадаваць.

Эл. ПЕТЭРСОН.

«Смярдзючая лужына» ў Пфальцы

Міхась БАРТ

вінцыянае мятэчка ператварылася ў горад з самай брыдкай рэпутацыяй. Азіз з заходнегерманскіх журналістаў коратка вызначыў, у што ператварыўся цяпер Баумхальдэр: «Гэта сусьветны публічны дом!»

Палкоўнік ЭАСТ І КАХАННЕ

«Мы етам за поўную свабоду асобы ва ўсім, таксама і ў каханні», — урачыста заявіў камандант горада палкоўнік Эаст, калі амерыканскія войскі размясціліся ў Баумхальдэры.

Пра тое, як падначаленыя палкоўніка здзяйсняюць гэтыя гучныя словы, расказвае «Мюнхенскі ілюстраваны агляд»: вельмі хутка «поўная свабода асоб» прывяла да таго, што «пасля таго, як амерыканскія войскі ўвайшлі ў Баумхальдэр, ні адна жанчына не адважылася паказацца ўвечы на вуліцы з-за страху перад нападмі, якія робіцца ўсё больш частымі». Хуліганскія выбрыкі, гвалтаванні, панажоўшчыны, страляніны на вуліцах сталі звычайнай справай ў Баумхальдэры. Тут пануюць цяпер законы «дзікага Захаду», цікі гарадок ператварыўся ў мяляекае Чыкага.

Як гутарылі, здалёныя словы федакіцкіх цёмных дзяўчак, што нажываюцца на акупцыі Заходняй Германіі. Праз некалькі месяцаў пасля таго, як тут з'явіліся амерыканцы, ў Баумхальдэры адкрыліся начны рэстаран «Манхэтэн-бар», за ім з'явіліся «Залаты аніе», «Боб-Сіці-бар», «Гаваяскі бар», «Румба-бар»... 32 бары і вясельныя ўстановы, а таксама 60 нізкапробных гасцініц, нібы атрутныя грыбы, выраслі ў Баумхальдэры.

Аматары нажым зналі ў арэнду сялянскія дамы, хлявы, нават жывельныя двары і наладзілі ў іх кафешантаны. У Баумхальдэры цяпер за арэнду перааробленага на бар хлява плацяць да 1200 заходнегерманскіх марак у месяц. І ўсё ж, нягледзячы на такую шалёную цану, уласнікі бараў маюць вялікі прыбыток. У канцы месяца ў амерыканскія вайсковых часіях настане «Нэй-дэй» — дзень выплаты, калі ў кіноз акупантаў трапіць ад 8,5 да 12,5 мільянаў заходніх марак. Вось тады і пачынаецца гуляньне. У барах ракою лясца віскі, а ваеннай паліцыі даводзіцца ад 100 да 200 разоў за ноч падымацца па трызвы, каб спыніць дзікія крываваы бойкі, якія зводзяць п'яныя салдаты.

Так хвалены заходняй прапагандай амерыканскі «лад жыцця» вылізачылі ў дзікіх оргіях. Ахвярамі яго становіцца дзяўчаты Заходняй Германіі. Сотнімі прыязджаюць яны ў Баумхальдэр і гінуць у тваі «Смярдзючай лужыны».

БЫЛА ШВАЧКАЙ, СТАЛА ПРАСТЫТУКІЯЙ

Адной з многіх, хто спадзяваўся знайсці сваё жыццё ў Баумхальдэры, была Рэната Ладзвіц. Прыгожая блыная дзяўчына нарадзілася ў Прынцаўэрбергу — раёне дэмакратычнага сектара Берліна. Амаль дзіце, павершыўшы казкам пра «Залаты Захад», яна выехала з ГДР. У Франкфурце-на-Майне Рэната спачатку працавала на ішчынай фабрыцы, потым накрывала сталікі ў кафэ. Тут, у Заходняй Германіі, і яе жыццё дрэннага было больш, чым добрага. Наўпярэй дзіцячыя мары, якія штурхнулі яе да ўбёху з ГДР, не здзяйсніліся. Капіталістычны «рай» на самай справе выглядаў зусім не так, як яна думала.

Рэнаце мінула 19 гадоў. Аднойчы ўвечы яна пазнаёмілася ў кафэ з лажлівым, элігантны апарэтым панам, які адражмаццаваўся ёй як уласнік бара ў Баумхальдэры. «Моя, Рэната згодзіцца працаваць у яго?» Дзяўчына вагалася. «О, там яна, напэўна, будзе зарабляць тысячы марак у месяц...»

«Тысячу марак!» — Рэната згадзілася.

Толькі апынуўшыся ў Баумхальдэры, Рэната Ладзвіц зразумела, што трапіла ў ланы спрактыкаванага гангстэра. Яе зарплата складалася з 230 марак у месяц, але за кварту і харчаванне бос утрымліваў амаль палову. Пра абіяную тысячу марак больш не было і гаворкі. Потым дзяўчына сказала, што калі яна не будзе вельмі непадатлай, дык зможа да свайго сціплага афіцыйнага заробку дадаць се-тое «прыватным чынам».

Із гэтага трэба, як гавораць у Баумхальдэры на ладзвіцкай жаргоне, «шукачы вошак у гасцёў» — падаваць п'янаватым наведвальнікам зандата высокі рахунак, а розніцу класці сабе ў кішэню. Можна прыняць запрашэнне акупантаў выпіць з імі віскі, а на самай справе піць ваду — таксама прыбытак! Прапачуць у кафэ, можна садзіцца наведвальнікам на калені, дазваляць, каб і цыбе ішчкілі і цылавалі, і за падобныя «паслугі» атрымліваць багатыя чарвякі... Ну і само сабою, прадаючы амерыканскім гарэлку, можна прадаваць ім і сабе...

І праз некалькі тыдняў Рэната Ладзвіц ператварылася ў «дзіўчыну для раласці»—прастытутку для амерыканскай салдат.

АХВЯРЫ АКУПАЦЫІ

Сотні юных дзяўчат, ашуканых цёмнымі дзялякмі, трапляюць у Баумхальдэр так, як Рэната Ладзвіц. Тут яны ператварыцца ў залышчыя і прастытуткі, безнадзейна трацяць сваё здароўе ў беспрысмым п'янстве. Кожны месяц у ратушы Баумхальдэра адбываюцца так званыя «жаночыя» пасяджэнні суда. На іх разбіраюцца справы дзяўчат, якія трапілі ў рукі бонскай юстыцыі. Ія абіянававаюць у бадзжыніцтве, кра-

дзяжках, разбэшчанасці, узале ў скандалах і ішчых злчынствах.

Толькі за адзін мінулы год Баумхальдэрска суд прыравнаў да-турэмнага зняволення або грашовага штрафу 200 дзяўчат, а некалькі дзясяткаў ішчынальных дзяўчатак былі адпраўлены ў лапраўчый калоніі.

У Баумхальдэрскай бальніцы створана спецыяльнае аддзленне для мацярэй пазашлюбных «дзіцячых акупцыі». У 1960 годзе з 256 народжаных у Баумхальдэры дзяцей, 56 былі зарэгістраваны як ішчынобыя — гэта ў чатыры разы больш, чым у ішчых месцах Заходняй Германіі.

Усё гэта з'яўляецца цяжкім абнавачаннем акупанцыйнаму рэжыму. Нават рэакцыйныя газеты і часопісы не могуць больш умоўчыць пра скандальнае становішча ў Баумхальдэры, але нішто нічога не робіць, каб змяніць яго.

Так, справы жанчын лёгкіх паводзін і прастытутак сотнямі заносіцца ў судовыя кнігі Баумхальдэра. Гэтыя жанчыны зноў і зноў з'яўляюцца перад судом, пакуль іх не выслаюць з горада. Але як каронаца тыя, хто штурхае дзяўчат у вір «смярдзючай лужыны»? Нікі! Аснова гэтай сацыяльнай язвы ні ў які меры не закрапаецца.

А гэтай асновай з'яўляецца менавіта акупанцыйны рэжым, ва ўмовах якога атрутная балотная кветка растуць, як у цыпцях. І гэты рэжым па задуме Алзнуэра і яго зграі павінен зааховацца ў Заходняй Германіі да 2004 года. У ахвяры сваёй антынацыянальнай, агрэсіўнай палітыкі Адзнуэр без ваганняў прыносіць германскаму моладзь!

І вось, у той час як орды п'яных амерыканскіх гангстэраў у вайсковай форме гваліць жанчын і дзяўчат, разбэшчваюць падлеткаў, бонскія ізаалічныя чыжыкі скачучы перад мікрафонамі і на ўсе лады расхваляваюць «амерыканскі лад жыцця», пакаваючы яго як узор для жыхароў Заходняй Германіі! Сапраўды ніжэй скажыцца нельга!

З часопіса «Нейес Лебен».

Комп'ютер смерці. Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

ЗАРУБЕЖНАЯ ПУБЛІЦЫСТЫКА

Баумхальдэр — гарадок з шасцю тысячамі жыхароў на ўскраіне зямлі Пфальцы ў ФРГ. Калі амерыканскія салдаты са сваімі дзяўчынамі, грузавікамі і танкамі ўпершыню павяліліся на вузкіх вуліцах Баумхальдэра, яны пераймавалі яго ў «Шламхальдэр», што азначае «Смярдзючая лужына».

Гэта было ў 1951 годзе. Тады па загадзе вярхоўнага камандавання ЗША ў Баумхальдэры размясціўся самы буйны ў Заходняй Германіі гарнізон амерыканскіх акупанцыйных войск. 30 000 амерыканскіх салдат зайалі казармы, якія засталіся ад гітлераўцаў, а хутка побач з імі выраслі і новыя памішанкі для войскаў.

«Смярдзючая лужына», — пыхталі амерыканцы, праважваючы па неасфальтаваных вуліцах горада, з пагардаю глядзячы на сялянскія двары з кучамі гною і на вады сена, запрэжаныя коньмі.

Мінула некалькі гадоў, і Баумхальдэр зусім змяніўся. Зніклі сялянскія двары; там, дзе раней стаялі акаяваныя рабітымі тратуарамі маленькія дамы, хлявы і жывельныя двары праваніцыйнага горада, выраслі начныя бары; завісяліся неабыякавыя рэкламы, адкрыліся магазіны з раскошнымі вітрынамі. За 12 гадоў амерыканскай акупацыі Баумхальдэр стаў прыгажэра. Але ў сапраўднасці толькі цяпер гэты гуды гарадок стаў цалкам апраўдаць сваё ганебнае імя «Смярдзючая лужына».

З пачаўшымся амерыканскай Баумхальдэр заліла мутная хваля самай бессаромнай нажымы. Дванаціць гадоў «амерыканскага ладу жыцця» хапіла для таго, каб салівае пра-

МАСТАЦТВА ПОЛЬСКІХ СЯБРОў

У памяшканні мінскага Дома палітычнай асветы адрылася выстаўка прыкладнага і выдуманнага мастацтва Мазавіцкага зямлі Польскай Народнай Рэспублікі. Выстаўка наладжана ў парадку ўзаемнага культурнага абмену паміж Варшаўскім вальдарствам і Мінскай вобласцю і прысвечана дзюх тысячгадоўю Польшчы.

Наведвальнікі з цікавасцю знаёміцца з найбольш тыповымі ўзорамі народнага мастацтва польскіх сяброў, у прыватнасці, з рабнаў Курпе і Падляска.

Увагу прыцягваюць па-мастэрскаму выкананыя рэчы, выразаныя з дрэва, слененыя з хваёвага дрэва і саломы, а таксама іраіна, тэацыя вырбы, выразы з каларнай паперы, мастацкія і дакументальныя фатаграфіі, якія адлюстроўваюць працу, быт і культуру польскага народа.

Выстаўку наведала многа мінчан.

П. БАРОДКА.

Актыўная ўдзельніца мастацкай ідэяцыі друкар Канстанцін Гартушчэвіч і рабочая фабрыкі Марыя Бондар.

НАШ ГОСЦЬ ЛЮБЕН АНТОНАУ

Яго мы ведалі даўно. Пра фотажурналіста Любена Антонава нам расказвалі таварышы і знаёмыя, якія былі ў Балгарыі. Мы таксама знаходзілі яго імя ў нашых газетах і часопісах. Але пра тое, які ён, мы па-сапраўднаму даведваліся толькі цяпер, пасля таго, як Любен пагасіў у нас. Антонаў прыйшоў нам выстаўку сваіх фотаработ. Тут лепшае са створанага ім за чвэрць стагоддзя публіцыстычнай дзейнасці. Любен Антонаў нібы вядзе нас па сваёй радзіме, знаёміць з людзьмі, нагадае пра падзеі і факты. Ён робіць гэта не бестаронне. У кожным дзімку прапачуецца яго адносіны да таго, што адбываецца на яго радзіме, якая будзе сацыялізмам.

Выстаўка, арганізаваная Беларуска-польскім таварыствам дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі, так і названа: «Дзе Балгарыі».

Любен Антонаў нарадзіўся напярэддні першай імперыялістычнай

Фота Ул. КРУКА.

Мамсамопка Радкі Антонава — работніца азотнатукавага завода ў Стара-Загоры.

НАШ ГОСЦЬ ЛЮБЕН АНТОНАУ

новай знаёмствы. Па яго фатаграфіях і мы знаёмімся з працавітым земляробам, з «Камсамолькай Радкай Антонавай, работніцай азотнатукавага завода», з рабочымі, якія пракаладаюць «Дарогу ў гарах». Пазнаём дзюею болгарскай культуры. Яму мы ўдзячны за выключны партрэт маці Георгія Дзімітрава. Разам з ім мы радуемся «Першаму збору ўраджая камбайнамі», «Навучаному грамаце», захапляемся болгарскімі пейзажамі.

Фатаграфіямі сучаснай Балгарыі, якія складаюць другі раздзел выстаўкі, аўтар гаворыць нам:

— Вось яны, старонкі жыцця маёй радзімы! Вось здзяйсненне мар і смелых імкненняў лепшых людзей майго народа.

А. ДЗІЛАУ.

Мамсамопка Радкі Антонава — работніца азотнатукавага завода ў Стара-Загоры.

НАШ АДРАС І ТЭЛФОНЫ

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. А. ДУБОВА, Г. М. ЗАГОРДІН, В. Б. ПАДЫПІНА, В. Ул. ІВАШЫН, А. А. КАШКУРЭВІЧ, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (рэдакцыя сектара), П. М. МАКАЛЬ, І. А. САНКОВА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), З. Ф. СТОМА, М. Г. ТКАЧОУ, Р. Р. ШЫРМА.

Калегія, партбюро і мясцовы камітэт Міністэрства культуры БССР вызваваюць глыбокае спачуванне намесніку міністра культуры БССР тав. Міноўчы Міхаліну Аляксандравічу з выпадку напакітаўшага яго гора — смерці бацькі.

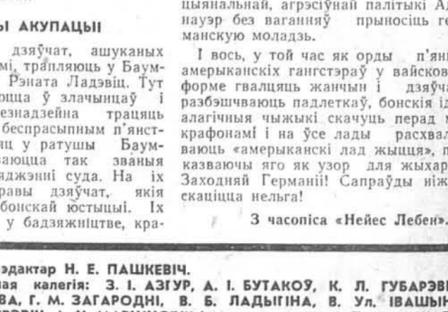
Дырэкцыя, партыйная арганізацыя і мясцовы камітэт Беларуска-Дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета вызваваюць глыбокае спачуванне галоўнаму мастаку тэатра, заслужанаму дзюею мастацтваў РСФСР, Таджыкскіх і Літоўскай ССР Чамадураву Яўгену Рыгоравічу з выпадку напакітаўшага яго гора — смерці маці.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: публічнай рэдакцыі — 3-24-61, намеснік галоўнага рэдактара — 3-25-25, адназнага мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-61, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэры — 3-11-03.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

Індэкс 63856 Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 0972

Мамсамопка Радкі Антонава — работніца азотнатукавага завода ў Стара-Загоры.